

ТЕХНОЛОГІЯ АКТИВНОГО МОВЛЕННЯ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УНІВЕРСИТЕТАХ ПОЛЬЩІ ТА ЧЕХІЇ

Є. В. Громов

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

У статті проаналізовано передовий європейський досвід навчання іноземним мовам. Визначено суть і структуру іноземної комунікаційної компетентності. З'ясовано, що найбільш ефективною технологією формування іноземної комунікативної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей в університетах Польщі та Чехії є технологія активного мовлення. Технологія активного мовлення передбачає: комунікативну спрямованість навчання, тобто іноземна мова виступає засобом спілкування в реальних життєвих (професійних) ситуаціях; взаємопов'язане навчання всім формам усного та писемного спілкування; автентичність навчальних матеріалів (обираються лише оригінальні тексти без спрощень і адаптації); дотримання принципу ситуативності (під час занять викладач відтворює ситуації, з якими студенти стикатимуться в реальному житті); здатність до вільного спілкування в різних формах і на різні теми, максимально використовуючи наявний словниковий запас; самостійну побудову висловлювання відповідно до завдань комунікації; толерантну свідомість і поведінку, готовність і здатність вести діалог з однолітками, досягати взаєморозуміння, знаходити точки дотику в дискусійних питаннях; навички співпрацювати із однокурсниками в освітній, навчально-дослідній, проектній та інших видах діяльності; провідна роль практики та самостійної роботи в освітньому процесі; результатом навчання вважається не сумарний обсяг здобутих знань, а здатність адекватно діяти в різних проблемних ситуаціях, вміння вирішувати комунікативні завдання як у типових, так і в нестандартних обставинах. У статті описано етапи

впровадження технології активного мовлення для навчання студентів нефілологічних спеціальностей іноземним мовам.

Ключові слова: *інноваційні освітні технології, іноземна комунікаційна компетентність, навчання іноземних мов, технологія активного мовлення, фахівці нефілологічних спеціальностей.*

ACTIVE SPEAKING TECHNOLOGY AS A TOOL OF FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCY OF STUDENTS OF THE NON-PHILOLOGICAL SPECIALTIES AT THE UNIVERSITIES OF POLAND AND CZECH REPUBLIC

Y.V. Gromov

The article analyzes the best European experience in teaching foreign languages. The essence and structure of foreign language communication competency have been determined. It has been found that the most effective technology for the formation of foreign language communicative competency of students of non-philological specialties at universities in Poland and the Czech Republic is the technology of active speaking. The technology of active speaking foresees: communicative orientation of learning, when a foreign language is a means of communication in real life (professional) situations; interconnected learning of all forms of oral and written communication; authenticity of educational materials (only original texts are chosen without simplifications and adaptations); adherence to the principle of situationality (during classes the teacher reproduces situations which students would encounter in real life); ability to communicate freely in different forms and on different topics, making maximum use of available vocabulary; independent construction of a statement in accordance with the tasks of communication; tolerant consciousness and behavior, readiness and ability to have peer-to-peer dialogues, to reach mutual understanding, to find common ground in debatable issues; skills to cooperate with classmates in educational, research, design and other activities; leading role of practice and independent work in the educational process; the result of training is not regarded as the total amount of acquired knowledge, but the ability to act adequately in various problem situations, the ability to solve communicative

problems in both typical and non-standard circumstances. The article describes the stages of implementation of active speaking technology for teaching students of non-philological specialties in foreign languages.

Key words: *innovative educational technologies, foreign language communication competency, foreign language teaching, technology of active speaking, specialists of non-philological specialties.*

Реагуючи на зміни вимог до фахівців у сучасному світі, освітня система України намагається розробляти власні моделі їхньої підготовки з урахуванням основних критеріїв відбору кадрів на європейському та світовому ринках праці. Одним з таких критеріїв є рівень іншомовної комунікативної компетентності майбутнього фахівця, який залежить від багатьох факторів: кваліфікації педагогічного складу, якості навчально-методичного забезпечення, матеріально-технічної бази, використання новітніх методик підготовки тощо. Вирішення комплексного завдання щодо іншомовної підготовки студентів у вітчизняних закладах вищої освіти неможливе без ґрунтовного вивчення досвіду країн близького зарубіжжя з подібними до України соціально-економічними, історико-політичними, культурно-освітніми умовами. Зокрема, до таких країн належить Чеська Республіка та Республіка Польща.

Мета статті – проаналізувати передовий європейський досвід навчання іноземним мовам, визначити структуру іншомовної комунікаційної компетентності та найбільш ефективні технології формування іншомовної комунікативної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей в університетах Польщі та Чехії.

Іншомовна комунікативна компетентність визнана українськими та іноземними науковцями й практиками основною метою навчання іноземним мовам [1; 2; 3; 4; 5 та ін.]. Вона передбачає реальну здатність і готовність студентів здійснювати іншомовне спілкування й досягати рівня, необхідного для практичного використання іноземної мови в майбутній професійній діяльності. Ця компетентність формується шляхом реалізації всіх видів мовленнєвої діяльності

(читання, письма, аудіювання, говоріння), різних форм роботи, оптимально підібраних методів і технологій.

Центральноєвропейські дослідники [4; 5; 8; 11; 15; 16 та ін.] виокремлюють три основні аспекти дослідження проблеми пошуку та впровадження нових ефективних технологій формування іншомовної комунікативної компетентності студентів нефілологічних профілів підготовки:

1) вивчення потреб освітньої системи в оновленні навчальних планів і програм з іноземної мови;

2) експериментальне доведення ефективності інноваційних освітніх технологій, що використовуються в процесі навчання іноземним мовам;

3) вивчення ставлення студентів і викладачів до інноваційних освітніх технологій.

Науковці Польщі та Чехії наголошують на необхідності перебудови наявних практик формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів закладів вищої освіти, підкреслюючи значну розбіжність між сучасними потребами, що викладені в оновлених освітніх документах, і традиційними підходами до викладання іноземних мов студентам нефілологічних спеціальностей. Аналізуючи навчальні матеріали та методичні розробки, що реалізуються в процесі формування іншомовної комунікативної компетентності студентів-нефілологів, вчені вказують на переважання традиційних прийомів навчання розумінню іншомовного тексту на шкоду прийомам, що покликані активізувати аналітико-синтетичну діяльність студента в процесі взаємодії з іншомовним матеріалом [4; 6; 11].

У відповідь на потребу в оновленні змісту й методів навчання професійно-орієнтованому спілкуванню іноземною мовою педагоги звертаються до нових комплексних моделей, в межах яких формування іншомовної комунікативної компетентності студентів здійснюється поетапно впродовж усього часу навчання в університеті [10; 13; 15; 16]. Йдеться про такі популярні сьогодні моделі, як «Production-Oriented Approach», «Teaching English as a Foreign Language for Special Needs», «Teaching English to Speakers of Other Languages for Special Needs», «Stepwise-Stepup Tertiary Science English Education System» та інші моделі на

основі «Case-Study Methods». Ці моделі визначають формування практичних умінь і навичок спілкування іноземною мовою як головну мету навчання іноземної мови в професійному контексті. Багато практикуючих викладачів [4; 5; 7; 12] описують умови та фактори продуктивного застосування в навчальному процесі окремих технологій навчання іноземним мовам, таких як «Flipped Classroom Technology», «Project-Based Learning Technology», «Task-Based Learning and Teaching», «Content and Language Integrated Learning Technology» і аналогічних технологій організації двомовної професійної освіти.

Останнім часом все більша увага приділяється питанням застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні іноземним мовам, зокрема технологій «Massive Open Online Course», «E-Learning», «Distance Learning», «Blended Learning». Вчені [6; 10; 12; 13; 14] висвітлюють можливості дистанційного та змішаного навчання іноземній мові для професійного спілкування, в якому завдання формування іншомовної комунікативної компетентності (в межах таксономії Блума) вирішуються шляхом поєднання традиційних аудиторних занять з інтенсивною самостійною роботою студентів із застосуванням комп'ютеризованих засобів навчання, а також приводять якісний аналіз формування всіх компонентів іншомовної комунікаційної компетентності в процесі взаємодії студентів і викладачів у віртуальному середовищі, що створене на сучасних платформах дистанційної освіти.

Аналізуючи дослідження вчених щодо ставлення студентів і викладачів до впровадження нових технологій формування іншомовної комунікативної компетентності, зауважимо, що всі вони визначають підвищення мотивації до вивчення іноземної мови як один із самих значущих результатів переходу на інноваційні технології навчання. Після знайомства із цими технологіями студенти починають вважати мову, що вивчається, не настільки складною, як вони сприймали її перед початком навчання. Судячи з опублікованих даних, впровадження у навчальний процес різноманітних методів і підходів, що передбачають психологічну підтримку студентів в процесі вивчення ними іноземної мови [7, с.52], систематичну самооцінку рівня сформованості іншомовної комунікативної компетенції [5, с.73], орієнтацію процесу навчання на

реальні професійно-комунікативні потреби студентів і значущий практичний результат, групову роботу й співпрацю на занятті, використання ігрових прийомів [15, с.430], а також перенесення певної частини навчальної діяльності до віртуального комп'ютерного середовища [13, с.131], сприяє підвищенню зацікавленості студентів і досягнення ними вищого рівня сформованості іншомовної комунікаційної компетентності.

Одночасно в згаданих дослідженнях зазначено низку складнощів, що виникають під час упровадження інноваційних технологій у навчальний процес, серед яких головною проблемою є малий досвід роботи з цими технологіями у всіх учасників процесу формування іншомовної комунікативної компетентності. Також польські й чеські вчені визнають, що запропоновані технологічні рішення нашкоджуються на певні труднощі у середовищі студентів нефілологічних спеціальностей. Виходячи зі стереотипних міркувань про те, що для фахівця нефілологічного профілю знання іноземної мови необхідне, насамперед, як засіб отримання професійно-значущої інформації, викладачі найчастіше роблять акцент на розвиток навичок читання та перекладу, в той час як розвитку навичок говоріння приділяється менша увага.

Окрім того, в процесі професійної діяльності викладачі зіштовхуються з такими проблемами як низька комунікативна мотивація студентів у вивченні іноземної мови та боязнь допустити помилку під час усного мовлення. Навчання самостійному усному мовленню ще більше ускладнюється тим, що студенти традиційно засвоюють мовні форми та зміст висловлювання у вигляді заданого тексту, що недостатньо сприяє формуванню самостійності та ініціативності в процесі усної мовленнєвої діяльності.

Для подолання вище згаданих труднощів викладачами використовується технологія активного мовлення, що спрямована на формування іншомовної комунікативної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей. Ефективне формування іншомовної комунікативної компетентності відбувається завдяки оптимальному поєднанню комунікативного й компетентнісного підходів. Перший передбачає: комунікативну спрямованість навчання, тобто іноземна мова виступає засобом спілкування в реальних життєвих (професійних) ситуаціях;

взаємопов'язане навчання всім формам усного та писемного спілкування; автентичність навчальних матеріалів (обираються лише оригінальні тексти без спрощень і адаптації); дотримання принципу ситуативності (під час занять викладач відтворює ситуації, з якими студенти стикатимуться в реальному житті). Основу другого підходу складають: здатність до вільного спілкування в різних формах і на різні теми, максимально використовуючи наявний словниковий запас; самостійну побудову висловлювання відповідно до завдань комунікації; толерантну свідомість і поведінку, готовність і здатність вести діалог з однолітками, досягати взаєморозуміння, знаходити точки дотику в дискусійних питаннях; навички співпрацювати із однокурсниками в освітній, навчально-дослідній, проектній та інших видах діяльності; провідна роль практики та самостійної роботи в освітньому процесі; результатом навчання вважається не сумарний обсяг здобутих знань, а здатність адекватно діяти в різних проблемних ситуаціях, вміння вирішувати комунікативні завдання як у типових, так і в нестандартних обставинах [4 - 16].

Польськими та чеськими педагогами іншомовна комунікаційна компетентність визначена як здатність і готовність здійснювати іншомовне спілкування на основі мовних, предметних, соціолінгвістичних, країнознавчих знань відповідно до різних завдань і ситуацій спілкування в межах своєї професійної діяльності, а також здатність і готовність до спілкування із носіями мови, до сприйняття та розуміння партнерів, до чіткого, адекватного та своєчасного висловлювання своїх уявних намірів. Структурно іншомовна комунікативна компетентність являє собою сукупність мотиваційного, когнітивного та поведінкового компонентів [7; 11; 12; 13].

Мотиваційний компонент зумовлений положенням про те, що в основі мотивації завжди лежить певна потреба, яку вважають вирішальним чинником людської поведінки. Мотив може бути як усвідомленим, так і неусвідомленим в даний момент часу, але він завжди пов'язаний з тими чи іншими компонентами спілкування. В мотиваційній сфері велике значення має зацікавленість у публічному визнанні власних здобутків. Ситуація успіху на заняттях з іноземної мови виконує функцію комунікативно-розвивальної сфери та допомагає студенту

ефективно здійснювати іншомовне спілкування та взаємодію з одногрупниками та викладачем.

Когнітивний компонент іншомовної комунікативної компетентності пов'язаний з підсвідомими процесами особистості, особливостями їхнього розвитку, формуванням специфічних і загальнокультурних знань, комунікативних умінь і навичок. В комунікативній діяльності студенти вирішують певні мовні завдання (з'ясування, аргументація, спростування, погодження тощо), для чого необхідно виконати мовну дію. При цьому мовець має одночасно обдумати, що сказати, як оформити фразу, які підібрати лексичні одиниці та граматичні конструкції. Отже, така задача вже розглядається як мовно-розумова.

Поведінковий компонент актуалізується в діяльнісному аспекті іншомовної комунікативної компетентності. Зміст даного компонента визначається в умінні студентом вирішувати комунікативні завдання, здатності до співпраці та спільної діяльності, в усному та писемному мовленні, в невербальній комунікації, в міжособистісному сприйнятті.

Технологія активного мовлення базується на ідеї, що студентам необхідно ставити комунікативні завдання, що провокують комплексну розумову діяльність. В центрі уваги студента повинна бути думка, зміст висловлювання, а мова має виконувати свою пряму функцію – формулювання цієї думки та її донесення до відома цільової аудиторії. Розв'язуючи такі комунікативні завдання, студенти виконують мовленнєві дії, намагаючись знайти шляхи їх вирішення. Завдяки цьому відбувається занурення до іншомовного середовища, а студенти починають спілкуватися іноземною мовою із чітко визначеною практичною ціллю. Основною відмінністю даної технології від традиційної системи навчання є використання мови в цілому, а не поділення її на граматичні та лексичні явища. Завдання складаються таким чином, що студенти фокусуються на змісті, а не на формі іншомовного висловлювання, що, одночасно, не означає повної зневаги до правильності його побудови.

За оцінками вчених [5; 7; 10; 15; 16], основною перевагою технології активного мовлення є її орієнтація на відпрацювання навичок усного розмовного мовлення, що дозволяє студентам швидше долати мовний бар'єр, вільно та

невимушено розмовляти іноземною мовою без страху припуститися помилки. Саме тому технологія стає все більш популярною для розвитку іншомовного мовлення та мотивованої впевненості студентів на заняттях. Досвід роботи польських і чеських науковців і практиків доводить, що на традиційних заняттях студенти рідко залучаються до справді творчої роботи, не розвивають здібності самостійно вирішувати складні завдання, частіше за все вони отримують знання вже в готовому вигляді, запам'ятовують та відтворюють.

Відгуки студентів також підтверджують факт, що їх приваблюють більш активні форми і методи навчання, які змушують творчо мислити, шукати неочевидні відповіді, самостійно розбиратися у фактах, подіях, явищах дійсності.

Робота на заняттях з використанням технології активного мовлення побудована на трьох етапах.

На *першому етапі* мета викладача – мотивувати студентів до усного мовлення, зацікавити їх ідеєю, «розігріти» перед майбутньою роботою, усунути невпевненість і страх припуститися помилки, «занурити» до іншомовного середовища. На першому етапі використовують такі методи та прийоми стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності як мозковий штурм, асоціації, міні-квести, використання мовних опорних схем, створення проблемних ситуацій за допомогою проблемних питань, завдань, задач.

Метою *другого етапу* є активізація лексичних одиниць у мовних зразках і моделях, відпрацювання навичок усного розмовного мовлення. На другому етапі викладач ставить перед студентами комунікативні завдання та створює мовні ситуації. Ситуації моделюються різними способами: за допомогою наочності, словесного опису, інсценування, шляхом опертя на реальні життєві факти тощо. Створення цікавих, актуальних, ефективних комунікативних ситуацій – це творчість, методичний пошук педагога. Для цього доцільніше використовувати реальні ситуації спілкування, коли обговорюються близькі студентам теми, що спонукають висловлювати власні думки, ділитися враженнями. Студенти розв'язують комунікативні задачі, розбившись на пари або невеличкі групи. Після цього вони презентують згенеровані ідеї, шляхи рішення та висновки іншим учасникам. На цьому етапі факт допущення граматичної помилки не настільки

критичний, адже студенти цілком сконцентровані на спілкуванні, нехай навіть за рахунок певних неточностей у граматиці. Викладач виконує загальну модерацію, забезпечує необхідну підтримку та слідкує за правильністю виконання завдання. Дуже важливо забезпечити змістовність висловлювань мовою, що вивчається, виключити висловлювання, що не корелюють із проблемою, що обговорюється в даній проблемній ситуації. Використовуються такі методи та прийоми, як «lazy-bones», «pathfinders», «boaster», «merry-go-round», «frames», «walking dictation», «matching», «picture gaps» тощо.

Основна мета *третього етапу* – формування іншомовної поведінки студентів. Група продовжує роботу з вирішення комунікативних задач, поставлених викладачем на другому етапі, проте студентам пропонується приділити більше уваги правильному використанню наявних знань з іноземної мови. Їм надається можливість сконцентруватися на точності та правильності вимови та граматики, і таким чином розвіяти будь-які сумніви стосовно коректності іншомовного усного спілкування. На третьому етапі використовують методи та прийоми активного мовлення: бесіда, репортаж, виступ, інтерв'ю, дискусія, дебати, розігрування рольових ситуацій, висловлювання монологічного, діалогічного та полілогічного характеру. Таким чином, для кожного етапу заняття використовуються активні методи, що дозволяють ефективно вирішувати конкретні цілі та задачі етапу.

Аналіз публікацій польських і чеських педагогів-практиків [5; 7; 8; 10; 11; 12; 15; 16] дає можливість зробити певні висновки щодо ефективності використання технології активного мовлення в процесі вивчення іноземної мови студентами нефілологічних спеціальностей, зокрема майбутніми педагогами. В групах, що в процесі навчання використовували технологію активного мовлення, за основними критеріями (мотиваційним, когнітивним, поведінковим) рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності студентів переважно визначається як середній або високий.

Середній (репродуктивно-продуктивний) рівень демонструє бажання студентів виконувати комунікативні лінгвістичні завдання, періодичну потребу в іншомовному спілкуванні, особливо на опрацьовані теми. Студенти виявляють

достатній рівень володіння операціями аналізу, синтезу, узагальнення та часткову здатність перемикатися між комунікативними завданнями. У них розвинене вміння ситуативно вступати в комунікацію іноземною мовою, проте недостатньо розвинуті навички тривало й грамотно підтримувати цю комунікацію. Продуктивність виконання поставлених комунікативних завдань складає 70% від запланованого обсягу.

Високий (продуктивний) рівень сформованості іншомовної комунікаційної компетентності демонструє потребу студентів у постійному й систематичному виконанні комунікативних завдань; здатність швидко й без втрати активності перемикатися з одного виду мовної діяльності на інший; вміння самостійно аналізувати та узагальнювати інформацію, робити правильні висновки; вміння точно висловлювати власну точку зору, охоче вступати в дискусію іноземною мовою та грамотно її підтримувати; здатність виконувати поставлені завдання впродовж відведеного часу та з високою продуктивністю (до 100%). У студентів формуються не лише якісні вміння та навички комунікації, а ще й мовна поведінка.

Висновок. Отже, судячи з висновків викладачів, технологія активного мовлення, що спрямована на формування іншомовної комунікативної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей, демонструє високу ефективність. Її застосування сприяє поетапному розвитку мотиваційного, когнітивного та поведінкового компонентів іншомовної комунікативної компетенції осіб, що навчаються.

Тому вважаємо за доцільне рекомендувати українським викладачам іноземних мов якомога частіше використовувати технологію активного мовлення для формування іншомовної комунікативної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей, зокрема й майбутніх учителів.

Література

1. Громов Є. В. Европеизация системы высшего педагогического образования Украины посредством совершенствования навыков иноязычной коммуникации студентов магистратуры / Євген Громов, Алла Коломієць, Дмитро Коломієць, Ірина Мазайкіна, Ольга Наливайко // Society, Integration, Education (SIE 2019). Rezekne, Latvia. Proceedings of the International Scientific Conference. Vol. III. С. 443-454.

2. Зарічанська Н. В. Використання особистісно орієнтованих технологій у навчанні іноземних мов / Наталія Зарічанська // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. – 2019, № 60. – С.18-23.
3. Лазаренко Н., Громов Є. Викладання навчальних дисциплін у педагогічних університетах іноземною мовою як чинник Євроінтеграції / Наталія Лазаренко, Євген Громов // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми / Збірник наукових праць. – 2017, № 49 – С. 8-12.
4. Babić Ž. Exploring ESP syllabi: Some implications for further pedagogical considerations. Zbornik Instituta za pedagoska istrazivanja. 2016. – Vol. 48, Issue 1, P.164-179. <https://doi.org/10.2298/ZIP11601164B>
5. Kolomiiets, A., Gromov, Y. & Kolomiiets, D. Implementation of the latest world-class scientific achievements in training process of future teachers // Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. – 2017, № 8. – С. 72-77.
6. Krajka, J. The language teacher in the digital age: Towards a systematic approach to digital teacher development. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. 2012.
7. Kralova, Z., Skorvagova, E., Tirpakova, A. & Markechova, D. Reducing student teachers' foreign language pronunciation anxiety through psycho-social training. System. 2017. Vol. 65. pp. 49-60. <https://doi.org/10.1016/j.system.2017.01.001>
8. Nekvapil, J. & Nekula, M. On language management in multinational companies in the Czech Republic. Current issues in language planning. 2006. – 7(2,3). Pp.307–327.
9. Nekvapil, J. & T. Sherman. Pre-interaction management in multinational companies in Central Europe. Current Issues in Language Planning. 2009. – 10(1). pp.181–198.
10. Netolicka, J. & Simonova, I. SAMR Model and Bloom's Digital Taxonomy Applied in Blended Learning /Teaching of General English and ESP. International Symposium on Educational Technology (ISET), Hong Kong, 2017. – pp. 277-281. <https://doi.org/10.1109/ISET.2017.68>
11. Neustupný, J. V. & Nekvapil, J. Language management in the Czech Republic. Current Issues in Language Planning. – 2003. – 4. Pp.181–366.
12. Olejarczuk, E. A questionnaire containing a CALL component for students of ESP – Pilot study results. Neofilolog 2013. 41(2). Pp.127–148.
13. Olejarczuk, E. ESP learners' beliefs about CALL – A qualitative perspective. Language Learning in Higher Education, 2018. – 8(1), pp. 57-172. <https://doi.org/10.1515/cercles-2018-0009>
14. Poulouva, P. & Simonova, I. Flexible E-learning: Online Courses Tailored to Student's Needs. In: Capay, M., Mesarosova, M., Palmarova, V. (ed.) DIVAI 2012: 9th International Scientific Conference On Distance Learning In Applied Informatics: Conference Proceedings, 2012. – pp. 251–260.
15. Siegllová, D., Stejskalová, L. & Kocurová-Giurgiu, I. Optimizing language instruction at the tertiary level: student needs analysis toward educational

change. *Language Learning in Higher Education*, 2017. – 7(2), pp. 413-433.
<https://doi.org/10.1515/cercles-2017-0017>

16. Sobkowiak, P. (2018) Toward an Integrated Model of Teaching Business English in Tertiary Education. In: Pawlak M., Mystkowska-Wiertelak A. (eds) *Challenges of Second and Foreign Language Education in a Globalized World. Second Language Learning and Teaching*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-66975-5_8